

Slavětice (okr. Třebíč)

„Zabítý“.

Neolit–eneolit. Neurčený areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1089667N, 16.1362333E

V rámci realizace projektu regionální spolupráce „Střední Pohlaví jako součást historické stezky spojující Českomoravskou vrchovinu s jihomoravskými úvaly“ probíhaly v roce 2024 v prostoru vodních nádrží Mohelno a Dalešice terénní povrchové prospekce. Jejich hlavním cílem bylo monitorování a dokumentace intenzivní vodní eroze, která díky neustálému kolísání hladiny způsobuje rozplavování pokryvných sedimentů na březích nádrží, a tím i odkrývá dosud neznámé archeologické lokality. Při pravidelných odstávkách přečerpávací elektrárny Dalešice jsou proto prováděny celodenní prospekce s pomocí raftu, který umožňuje efektivní pohyb v prostoru nádrží a zároveň možnost průzkumu i některých ze břehů špatně dostupných míst. Nově se tímto způsobem podařilo doložit lidské aktivity na nevýrazné ostrožně situované nad pravým břehem řeky Jihlavy, u východního okraje tratě „Zabítý“ se stejnojmennou vrcholovou kótou 427 m. Lokalita se nachází na rozhraní katastrů obcí Slavětice a Dukovany (k. ú. Skryje nad Jihlavou) v nadmořské výšce 290–300 m. Jedná se o polohu skrytou v hluboce zaříznutém údolí řeky Jihlavy, která je navíc chráněna od jihozápadu prudkými skalnatými svahy, které nad lokalitou utvářejí amfiteátr otevřený k severovýchodu. Při povrchovém sběru erodovaného svahu (částečně pokrytého většími kameny; obr. 22) byl nalezen jeden otřelý keramický střep a odštěpovač na zlomku masivní retušované čepele z rohovce typu Krumlovský les variety I, který lze však klasifikovat i jako sekundárně použité mikrojádro těžené rozštěpovací technikou. Nalezeny zde byly také dva drobné úštěpy zhotovené z valounového křemene a křišťálu, jejichž artificialita je však nejistá. Prozatím blíže nespecifikovatelné lidské aktivity v této poloze můžeme jen předběžně rámcově datovat do období neolitu až eneolitu. Lokalita bude nadále průběžně monitorována.

Obr. 22. Slavětice. Pohled na lokalitu od východu. Foto J. Bartík.

Fig. 22. Slavětice. View of the site from the east. Photo by J. Bartík.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2024, several surface surveys were conducted in the area around the Mohelno and Dalešice reservoirs. The investigation

was prompted by the regional cooperation project ‘Middle course of the River Jihlava as part of the historical route connecting the Bohemian-Moravian Highlands with the South Moravian valleys’ and recorded previously unknown human activity on an indistinct promontory above the right bank of the River Jihlava, on the eastern edge of the ‘Zabítý’ field (Fig. 22). The site lies on the boundary between Slavětice and Dukovany (Skryje nad Jihlavou cadastral area, Třebíč District). The as-yet-unspecified human activities, represented by a few pottery and chipped stone finds, can only be broadly dated to the Neolithic to Eneolithic periods.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Milan Vokáč, Aleš Hoch,
Tomáš Rohovský, Marcel Lengyel

Stálky (okr. Znojmo)

„Zedlitzfeld“.

Mladší neolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8736314N, 15.6745417E

Při povrchovém průzkumu byl cca 350 m od severozápadního okraje obce Stálky na Znojemsku objeven polotovar masivní sekery z páskovaného amfibolitu. Polotovar má protáhle trapézovitý tvar o rozměrech 133 × 72 × 27 mm a váží 335 g. Artefakt je pouze hrubě oštřípán beze stop po jemnější piketáži či broušení (obr. 23). Jedná se o soliterní nálezní mimo sídlištní prostředí, avšak v prostoru primárního výchozu zmíněné suroviny. Zdejší amfibolity patří z geologického hlediska do podhradské jednotky, která je právě na amfibolity neobyčejně bohatá (Matějovská et al. 1992). Další doprovodný materiál nebyl povrchovým průzkumem v okolí místa nálezu získán, nelze však v tomto prostoru vyloučit existenci drobné dílny. Magnetická susceptibilita osciluje mezi 0,198–0,206 × 10⁻³ SI jednotek. Amfibolity, včetně páskované variety, byly doplňkově využívány na produkci broušené kamenné industrie v prostoru jihozápadní Moravy takřka po celý neolit a eneolit (Přichystal 2001; 2009, 183;

Obr. 23. Stálky. Polotovar sekery z páskovaného amfibolitu. Foto J. Bartík.

Fig. 23. Stálky. Semi-finished axe made of striped amphibolite. Photo by J. Bartík.

Bartík 2013, 132). Těžiště jejich využívání však spadá do období mladšího neolitu, kam bychom mohli na základě tvaru zamýšleného cílového produktu, s určitou rezervou, datovat i popisovaný polotovár. Tomu na základě současných poznatků odpovídá i intenzita neolitického osídlení v oblasti západního Vranovska, kde dominují pozůstatky sídlišť z fáze IIb (v sousedním Waldviertelu typ Wolfsbach). Jde o první známý nále z doby kamenné, který byl na katastru Stálek učiněn.

Literatura

- Bartík, J. 2013:** Broušená a ostatní kamenná industrie kultury s moravskou malovanou keramikou z prostoru nejzápadnější Moravy. In: M. Metlička (ed.): *Příspěvky z 31. pracovního setkání Otázky neolitu a eneolitu našich zemí*. Archeologie v západních Čechách 6. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 118–154.
- Matějovská, O. et al. 1992:** *Geologická mapa ČR 1:50 000. List 33-22 Vranov nad Dyjí*. Praha: Český geologický ústav.
- Přichystal, A. 2001:** Neolitické-eneolitické broušené artefakty v České republice z hlediska kamenných surovin. *Pravěk. Nová řada* 2000/10, 41–70.
- Přichystal, A. 2009:** *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.

Summary

A semi-finished massive axe made of striped amphibolite (Fig. 23) was discovered during a surface survey, approximately 350 m from the north-west edge of Stálky (Znojmo District). It is a solitary find outside the settlement but in the area of the primary raw material source. No other archaeological material was recovered by surface prospections in the vicinity of the site, but a small workshop, likely dating to the Late Neolithic period, could be identified here in the future.

Jaroslav Bartík, Milan Vokáč, Petr Kotrba

Štítary (okr. Znojmo)

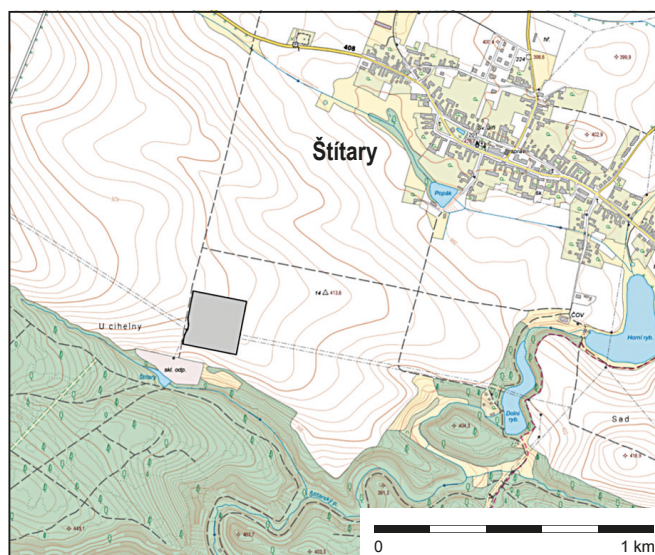
„U Cihelny“, „Hofbreiten“, „Baadfeld“.

Lengyelská kultura. Sídliště, příkopové ohrazení. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

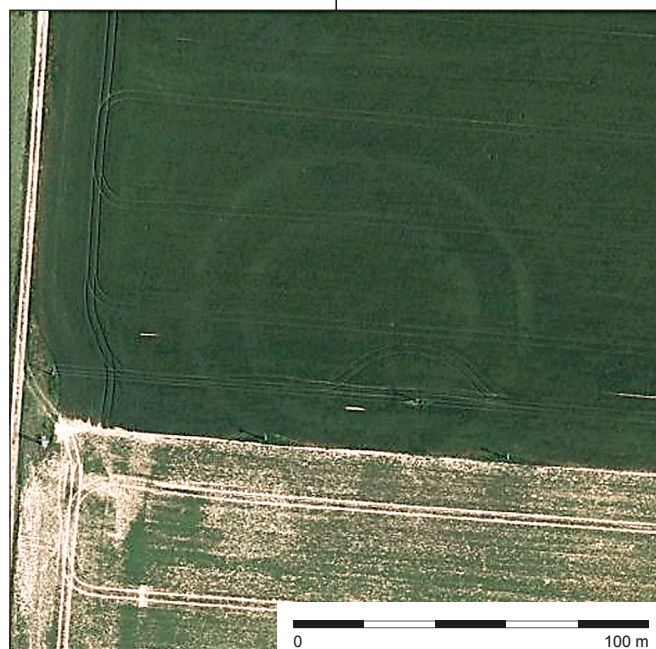
Lokalizace: WGS-84: 48.9288000N, 15.8307122E

Na jaře roku 2024 objevil pan M. Steffel při prohlížení ortofotomap zemského povrchu porostové příznaky dvojitého kruhového areálu (obr. 24) v jižní části katastru obce Štítary na Znojemsku. Svůj nálehl územně příslušné organizaci a následně zde pod záštitou Jihomoravského muzea ve Znojmě proběhly ověřovací povrchové sběry, které potvrdily v širším okolí příznaků existenci doposud neznámé neolitické lokality. Ta se nachází cca 1,2 km jihozápadně od kostela ve Štítarech, v původní trati „Hofbreiten“ (dnes známé jako trať „U Cihelny“), a pokračuje východním směrem do tratě v minulosti zvané „Baadfeld“. Z geografického hlediska se sídliště rozprostírá na táhlém, plochem hřbetu ukloněném mírně k JVV, pouze při jižním okraji polohy je svah prudší a klesá do údolí drobné bezejmenné vodoteče, jež se o několik set metrů dále vlévá do Štítarského potoka. Nadmořská výška v prostoru sídliště osciluje mezi 417–421 m. Geologické podloží je tvořeno sprašovými hlínami.

Vícečetnými povrchovými sběry zde bylo získáno již několik stovek artefaktů, mezi kterými se nachází zlomky keramiky (staršího i mladšího stupně lengyelské kultury a vyloučit nelze u několika nezdobených výdutí ani příslušnost ke kultuře

Plocha geofyzikálního průzkumu

Obr. 24. Štítary. Plocha geofyzikální prospekce a porostové příznaky dvojitého rondelu. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 24. Štítary. Area of geophysical survey and cropmarks of the double rondel. Base map: mapy.cz; author J. Bartík, D. Cibulka.

s lineární keramikou) a štípaná, broušená i ostatní makrolitická kamenná industrie. V surovinovém spektru štípané kamenné industrie převažuje rohovec typu Krumlovský les varieta II nad varieta I a dalšími lokálními surovinami jako například křemičitou zvětralou serpentinitu typu plazma či kusovým až mírně krystalovaným křišťálem, který pochází zejména z trhlín v místních biotitických rulách a světlých ortorulách gřfolské jednotky moldanubika. Prozatím ojediněle se zde vyskytují i suroviny importované ze vzdálenějších zdrojů. Jedním kusem jsou zastoupeny plattensilex typu Arnhofen a obsidián. Za zmínku stojí také čepelové škrabadlo zhotovené z rohovce typu Olomučany (76 km vzdálenou čarou od zdroje). Soubor je relativně bohatý na nástroje, mezi kterými převládají škrabadla. Dosavadní výsledky analýzy ekonomie zacházení se surovinami štípané industrie naznačují, že sídliště mělo převážně spotřební charakter. Suroviny broušené kamenné industrie jsou zastoupeny zejména